

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2000/72

Karar Sayısı : 2000/46

Karar Günü : 2.11.2000

R.G. Tarih-Sayı :10.11.2000-24226

İPTAL DAVASINI AÇAN : TBMM Anamuhalefet (Fazilet) Partisi Grubu Adına Grup Başkanı Mehmet Recai KUTAN

İPTAL DAVASININ KONUSU : 24.7.2000 günlü, 615 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın Başlangıcı'ı ile 2., 6., 7., 8., 11., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı savıyla iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemidir.

II- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU ve Ahmet AKYALÇIN'ın katılmalarıyla 2.11.2000 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen kanun hükmünde kararname kuralları ile dayanan Anayasa kuralları, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- KHK'nin Yargısal Denetimi Hakkında Genel Açıklama

Anayasa'nın 91. maddesinin yedinci ve sekizinci fıkralarında, "Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Yetki kanunları ve bunlara dayanan kanun hükümde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür" denilmektedir. Öncelik ve ivedilik koşuluyla yetki yasalarının gecikmeden çıkarılabilmesi ve çıkarıldıktan sonra da yürürlüğe konulan KHK'lerin aynı biçimde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde karara bağlanması istenilmiştir.

Anayasa'da, KHK'lerin siyasal denetimi yanında yargısal denetimi de öngörülmüştür. KHK'ler, işlevsel (fonksiyonel) yönden yasama işlemi niteliğinde olduklarından bunların yargısal denetimlerinin yapılması görev ve yetkisi de Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Yargısal denetimde KHK'nin, öncelikle yetki yasasına sonra da Anayasa'ya uygunluğu sorunlarının çözülmesi gerekir. Her ne kadar, Anayasa'nın 148. maddesinde KHK'lerin yetki yasalarına uygunluğunu denetlemesinden değil, yalnızca Anayasa'ya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunun denetlenmesinden söz edilmekte ise de, Anayasa'ya uygunluk

denetiminin içerisine öncelikle KHK'nin yetki yasasına uygunluğunun denetimi girer. Çünkü, Anayasa'da, Bakanlar Kurulu'na ancak yetki yasasında belirtilen sınırlar içerisinde KHK çıkarma yetkisi verilmesi öngörülmüştür. Yetkinin dışına çıkılması, KHK'yi Anayasa'ya aykırı duruma getirir. Böylece, KHK'nin yetki yasasına aykırı olması Anayasa'ya aykırı olması ile özdeşleşir.

Olağanüstü Hal KHK'leri dayanaklarını doğrudan doğruya Anayasa'dan (mad. 121) alırlar. Bu tür KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması gerekli değildir. Buna karşılık olağan dönemlerdeki KHK'lerin bir yetki yasasına dayanması zorunludur. Bu nedenle, KHK'ler ile dayandıkları yetki yasası arasında çok sıkı bir bağ vardır.

KHK'nin yetki yasası ile olan bağı, KHK'yi aynı ya da değiştirerek kabul eden yasa ile kesilir. KHK'nin Anayasa'ya uygun bir yetki yasasına dayanması, geçerliliğinin ön koşuludur. Yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya dayandığı yetki yasası iptal edilen bir KHK'nin içeriği Anayasa'ya aykırılık oluşturmaya bile Anayasa'ya uygunluğundan söz edilemez.

KHK'lerin Anayasa'ya uygunluk denetimleri, yasalarinkinden farklıdır. Anayasa'nın 11. maddesinde, "kanunlar Anayasaya aykırı olamaz" denilmektedir. Bu nedenle, yasaların denetiminde, onların yalnızca Anayasa kurallarına uygun olup olmadıkları saptanır. KHK'ler ise konu, amaç, kapsam ve ilkeleri yönünden hem dayandıkları yetki yasasına hem de Anayasa'ya uygun olmak zorundadırlar.

Bir yetki yasasına dayanmadan çıkartılan veya yetki yasasının kapsamı dışında kalan ya da dayandığı yetki yasası iptal edilen KHK'lerin anayasal konuları birbirlerinden farksızdır. Böyle durumlarda, KHK'ler anayasal dayanaktan yoksun bulunduklarından içerikleri Anayasa'ya aykırı bulunmaya bile dava açıldığında iptalleri gerekir.

Bu nedenlerle, iptaline karar verilen bir yetki yasasına dayanılarak çıkartılan KHK'lerin, Anayasa'nın Başlangıç'ındaki "hiç bir kişi ve kuruluşun, bu Anayasada gösterilen hürriyetçi demokrasi ve bunun icaplarıyla belirlenmiş hukuk düzeni dışına çıkamayacağı," 2. maddesindeki "Hukuk devleti" ilkeleriyle 6. maddesindeki "Hiç kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir devlet yetkisi kullanamaz." kuralı ve KHK çıkarma yetkisine ilişkin 91. maddesiyle bağdaştırılması olanaksızdır.

B- 615 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Anayasa'ya Aykırılığı Sorunu

Dava dilekçesinde, 615 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'nın Başlangıç'ının dördüncü paragrafı ile 2., 6., 7., 8., 11., 91. ve 153. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istenmektedir.

Dava konusu 615 sayılı KHK, 29.6.2000 günlü, 4588 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılmıştır. KHK'nin dayandığı 4588 sayılı Yetki Yasası, Anayasa Mahkemesi'nin 5.10.2000 günlü, Esas 2000/45, Karar 2000/27 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Böylece 615 sayılı KHK, yasal ve anayasal dayanaktan yoksun kalmıştır. Yukarıda açıklandığı gibi Anayasa'nın 91. maddesine göre, KHK'lerin Anayasa'ya uygun sayılabilmelerinin ön koşulu, bunların geçerli bir yetki yasasına dayandırılmaları olduğundan Yetki Yasası'nın iptali bu Yasa'ya göre çıkarılan KHK'leri Anayasa'ya aykırı duruma getirir.

Bu nedenle, Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilen 4588 sayılı Yetki Yasası'na dayanılarak çıkarılan 615 sayılı KHK, Anayasa'nın Başlangıcı ile 6. ve 91. maddelerine aykırıdır.

IV- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

24.7.2000 günlü, 615 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin yürürlüğünün durdurulması isteminin, koşulları oluşmadığından, 2.11.2000 gününde oybirliğiyle reddine karar verilmiştir.

V- SONUÇ

A- 24.7.2000 günlü, 615 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B- İptal edilen Kanun Hükmünde Kararname'nin doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görülmediğinden İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ TARİHİN AYRICA KARARLAŞTIRILMASINA GEREK OLMADIĞINA, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 2.11.2000 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN
Üye	Üye	Üye
Sacit ADALI	Ali HÜNER	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Mahir Can ILICAK	Rüştü SÖNMEZ	Ertuğrul ERSOY
Üye		Üye
Tülay TUĞCU		Ahmet AKYALÇIN

KARŞIOY YAZISI

Dava konusu 29.6.2000 günlü 615 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, dayanağını oluşturan 4588 sayılı Yetki Yasası'nın iptal edilmiş olması nedeniyle yasal ve Anayasal dayanağını kaybettiği gerekçesiyle iptal edilmiş, ancak iptal kararının, doğurduğu hukuki boşluk, kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlal edici nitelikte kabul edilmediğinden yürürlüğe gireceği tarihin ayrıca kararlaştırılması gerek görülmemiştir.

Anayasa'nın 153. maddesine koşut düzenleme içeren Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesinde Anayasa Mahkemesince Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar verilen kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü veya bunların belirli madde veya hükümlerinin, iptal kararının Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkacağı; gerekli gördüğü hallerde Anayasa Mahkemesi'nin, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabileceği; bu tarihin, iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemeyeceği; Anayasa Mahkemesi'nin iptal halinde meydana gelecek olan hukuki boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici nitelikte görürse böyle bir uygulamaya gideceği belirtilmiştir.

Bu düzenleme ile bir kanun, KHK veya İçtüzüğün ya da bunların belirli madde ve hükümlerinin iptaline karar verilmesi halinde, öncelikle hukuksal bir boşluk doğacağı kabul edilmekte ancak kararın yürürlüğe girmesi için belirli bir süre verilmesi, doğacak boşluğun kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl etmesi koşuluna bağlanmaktadır.

615 sayılı KHK'den önce yalnız, bankacılık alanındaki İktisadi Devlet Teşekküllerinin Bakanlar Kurulu kararı ile Anonim Şirket biçiminde kurulmasına izin verilirken 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında KHK'nin 3. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yapılan dava konusu değişiklikle bankacılık alanı dışında kalanlar da aynı kapsama alınmıştır. Bu değişiklik uyarınca, Bakanlar Kurulu 2000/1312 sayılı kararla TEAŞ'ın üç ayrı anonim şirket olarak teşkilatlandırılmasına karar vermiştir. Kararın, düzenlediği elektrik üretim ve iletim alanında daha etkili bir hizmet sunma amacına yönelik olduğu ve kamu yararı düşüncesine dayandığı açıktır. Bu durumda, dava konusu KHK'nin iptali ile doğan hukuki boşluğun kamu yararını ihlâl etmediği ileri sürülemeyeceğinden iptal kararının yürürlüğe girmesi için bir süre verilerek hizmetin kesintisiz yürütülebilmesi amacıyla yasakoyucuya yeni düzenleme yapma olanağı tanınması gerekir.

Açıklanan nedenlerle iptal kararının yürürlüğe girmesi için süre verilmesine yer olmadığı yolundaki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Mahir Can ILICAK

Üye

Rüştü SÖNMEZ

Esas Sayısı : 2000/72
Karar Sayısı : 2000/46

Esas Sayısı : 2000/72

Karar Sayısı : 2000/23 (Yürürlüğü Durdurma)

Karar Günü : 2.11.2000

KARAR

24.7.2000 günlü, 615 sayılı "Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, 2.11.2000 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN
Üye	Üye	Üye
Sacit ADALI	Ali HÜNER	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Mahir Can ILICAK	Rüştü SÖNMEZ	Ertuğrul ERSOY
Üye		Üye
Tülay TUĞCU		Ahmet AKYALÇIN